

دستورالعمل طرح‌های تکثیر و پرورش پستانداران وحشی در اسارت

معاونت محیط زیست طبیعی
اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید

کلیات

در اجرای مواد ۱ و ۶ قانون شکار و صید مصوب ۴۶/۳/۱۶ و با اصلاحات مصوب ۵۳/۱۰/۳۰ و ۷۵/۹/۲۵ و نیز مواد ۲۱، ۳۱، ۳۳ الی ۳۶ آئین نامه اجرائی همان قانون و نیز ماده ۸ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۵۳/۳/۲۸ و اصلاحیه ۷۱/۸/۲۴ با رعایت مفاد این دستورالعمل مجوز فعالیت تکثیر و پرورش پستانداران وحشی در اسارت توسط معاونت محیط زیست طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست برای متقاضیان صادر می گردد.

ماده یک: هدف

تکثیر و پرورش در اسارت پستانداران وحشی با اهداف احیاء زیست بومهای آسیب دیده، احیاء گونه‌های در معرض خطر، تولید پروتئین، پوست، شاخ و سایر اجزاء پستانداران وحشی، شکار و فروش به متقاضیان داخل و یا خارج از کشور پس از اخذ مجوزهای لازم مجاز می باشد.

ماده دو: تعاریف

سازمان: سازمان حفاظت محیط زیست.

معاونت: معاونت محیط زیست طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست

اداره کل: اداره کل حفاظت محیط زیست استان مربوطه

کمیته فنی: کمیته پنج نفره با ترکیب و وظایف مندرج در بند ۱ و ۲ از ماده ۸ این دستورالعمل.

مولدین: گونه‌های زایای اولیه که جهت تکثیر و پرورش از آنها استفاده می گردد.

مراکز حساس: بر اساس مصوبه هیئت وزیران به شماره ۵۱۳۹/ت/۲۹۳۷۹ هـ مورخ ۸۴/۲/۳ سکونتگاه‌های انسانی، مراکز درمانی، آموزشی، نظامی، منابع آب شرب (سفره‌های زیرزمینی، رودخانه‌ها و سدها)، بزرگراه‌ها و جاده‌های ترانزیتی و جاده‌های اصلی، پارک ملی، تالاب، دریاچه، اثر طبیعی ملی، زیستگاه حیات وحش، مناطق و رودخانه‌های حفاظت شده اطلاق می گردد.

ماده سه: گونه‌های قابل تکثیر و پرورش

۱. گونه‌های قابل تکثیر و پرورش در این دستورالعمل به گونه‌هایی اطلاق می‌گردد که صدور مجوز تکثیر و پرورش با رعایت ضوابط و مقررات و مفاد مندرج در این دستورالعمل برای آنها امکان‌پذیر می‌باشد.
  ۲. در خصوص گونه‌های حمایت شده و گونه‌های در معرض خطر انقراض علاوه بر رعایت مفاد این دستورالعمل، کمیته فنی با توجه به حساسیت و اهمیت گونه و وضعیت آن در کشور و دیگر موارد ضروریات فنی و زیست محیطی و حقوقی اعلام نظر خواهد شد.
  ۳. تکثیر و پرورش گونه‌های خارجی صرفاً با استفاده از سیستم بسته و بدون شکارگاه مقدور می‌باشد.
- تبصره ۱: هر گونه تکثیر و پرورش توأم گونه‌های غیر بومی و یا گونه‌های خارجی با گونه‌های داخلی و یا گونه‌های بومی ممنوع خواهد بود.

ماده چهار: ضوابط و شرایط کلی

۱. مساحت زمین مورد نیاز حداقل برای هر مولد یک هزار مترمربع تعیین می‌گردد.
۲. چنانچه متقاضی هدف شکار گونه‌های تکثیر شده را در نظر داشته باشد، ضروری است حداقل مساحتی بالغ بر ۱۰۰ هکتار با شرایط زیستگاهی مناسب گونه مورد نظر را با حصار قابل قبول سازمان به طریقی که خروج حیوان از آن محوطه میسر نباشد فراهم سازد.
۳. در خصوص حیوانات تکثیر شده در اسارت هر گونه رها سازی آنها در طبیعت بدون اخذ مجوز کتبی از کمیته فنی ممنوع می‌باشد.
۴. با توجه به ماده ۲۱ آئین‌نامه اجرائی قانون شکار و صید، جهت تکثیر و پرورش در اسارت وحوش، اخذ پروانه انتفاعی برای هر یک از مولدین بر حسب نوع گونه، از سوی متقاضی الزامی است.
۵. بهای پروانه انتفاعی نصف بهای ضرر و زیان قانونی گونه مورد نظر به ازاء هر یک از مولدین می‌باشد.
۶. بهای پروانه‌های انتفاعی موضوع ماده ۲۱ آئین‌نامه اجرائی قانون شکار و صید و مدت اعتبار آن با توجه به واحد و ارزش تجاری گونه‌هایی که مجوز تکثیر و پرورش برای آنها صادر گردیده است کماکان توسط معاونت سازمان تعیین می‌شود.
۷. محل تاسیسات تکثیر و پرورش پستانداران وحشی نباید محل بهداشت و آسایش و ایمنی عمومی و یا موجب بروز خسارت به طبیعت (جنگل‌ها، مراتع و ...) و آلوده شدن آب‌های عمومی و همچنین ایجاد خطر بیماری و یا تضعیف نژاد برای حیوانات و آبریان باشد.

۸. احداث واحدهای تکثیر و پرورش پستانداران وحشی براساس مصوبه شماره ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ ها مورخ ۹۰/۴/۱۵ و ابلاغیه شماره ۹۰/۴۵۸۵۰ مورخ ۹۰/۱۰/۱۹ در رده ۴ ضوابط و معیارهای استقرار فعالیتهای صنعتی و تولیدی قرار می گیرد.
۹. به استناد ابلاغیه مندرج در ماده قبل واحدهای تکثیر و پرورش پستانداران وحشی واجد شکارگاه در رده ۷ ضوابط و معیارهای استقرار فعالیتهای صنعتی و تولیدی قرار می گیرد.

ماده پنج : شرایط متقاضی

۱. تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران.
  ۲. اعتقاد به یکی از ادیان رسمی کشور.
  ۳. دارا بودن دانش و توانایی فنی لازم در زمینه‌های مربوط به حیات وحش و تکثیر آنان به تشخیص کمیته فنی.
  ۴. عدم سوء پیشینه در زمینه تخریب منابع طبیعی و تخلفات شکار و صید به تشخیص کمیته فنی.
- تبصره ۲: متقاضیانی که تابعیت غیر ایرانی دارند با تشکیل مؤسسه حقوقی ثبت شده در جمهوری اسلامی ایران می توانند با شخصیت حقوقی مؤسسه مذکور، متقاضی موضوع این دستورالعمل باشند.

ماده شش: مدارک مورد نیاز

۱. تقاضا نامه کتبی متقاضی تکثیر و پرورش پستانداران وحشی در اسارت.
۲. ارائه اسناد تملک و یا مدارک لازم مبنی بر تصرف محل مورد درخواست با تایید اداره کل.
۳. ارائه طرح تکثیر و پرورش گونه مورد نظر متقاضی مشتمل بر:
  - ۳.۱. مقدمه و کلیات.
  - ۳.۲. هدف یا اهداف مورد نظر به طور مشخص.
  - ۳.۳. نام گونه و احیاناً زیرگونه مورد نظر جهت تکثیر و پرورش و تشریح آن (نحوه تأمین مولدین و تعداد و ترکیب جنسی و سنی آنها).
  - ۳.۴. تشریح جزئیات روش اقدامات تا مرحله بهره برداری.
  - ۳.۵. حداکثر ظرفیت مورد تقاضا.
  - ۳.۶. زمانبندی اجرای طرح.
  - ۳.۷. تجهیزات، تاسیسات و جانمایی آنها.
  - ۳.۸. معرفی پرسنل طرح.
  - ۳.۹. معرفی یک نفر دکتر دامپزشک به عنوان مسئول فنی طرح.
  - ۳.۱۰. تشریح نحوه تغذیه و جیره غذایی مورد نظر.

۳.۱۱. تشریح اقدامات و تمهیدات بهداشتی لازم به منظور پیشگیری و کنترل بیماری‌ها.

۳.۱۲. هزینه‌های ثابت، جاری و درآمدها.

۳.۱۳. توجیه اقتصادی و نتیجه‌گیری از طرح.

۳.۱۴. توجیهات زیست محیطی.

۳.۱۵. نتیجه‌گیری.

۴. نظر صریح کارشناسی اداره کل در خصوص موافقت با اجرای طرح.

ماده هفت: مراحل صدور مجوز

۱. متقاضی باید درخواست خود را استان به همراه طرح مربوطه و به صورت مکتوب (براساس ماده ۶ این دستورالعمل) به اداره کل مربوطه ارائه نماید.

۲. اداره کل مربوطه پس از اخذ درخواست و طرح متقاضی و بررسی آن، در صورت کامل بودن مدارک مورد نیاز، درخواست متقاضی را به همراه مدارک مربوطه و منضم به نظریه کارشناسی آن اداره کل جهت اقدامات بعدی به معاونت ارسال می‌نماید.

۳. درخواست و طرح متقاضی از طریق دبیرخانه کمیته فنی (مستقر در اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید) به دفاتر تخصصی عضو کمیته فنی ارسال می‌گردد و دفاتر مذکور موظفند پاسخ خود را حداکثر ظرف مدت ده روز کاری به دبیرخانه کمیته فنی منعکس نمایند.

۴. کمیته فنی پس از انجام بررسی‌های لازم، نظر خود را در حداکثر ظرف مدت ۱۰ روز کاری به معاونت منعکس می‌نماید.

۵. در صورت موافقت کمیته فنی با اجرای طرح، اداره کل نسبت به صدور موافقت اصولی به نام متقاضی اقدام مینماید.

۶. مدت اعتبار موافقت اصولی صادره حداکثر یک سال بوده و متقاضی مکلف است ظرف این مدت نسبت به اجرای طرح و تکمیل مستحقات آن اقدام نماید. چنانچه متقاضی بنا به دلایلی که مورد تایید اداره کل قرار بگیرد موفق به تکمیل مراحل اجرایی طرح نگردد، اعتبار موافقت اصولی صرفاً برای یک دوره یک ساله دیگر قابل تمدید خواهد بود.

۷. متقاضی پس از پایان عملیات اجرایی مراتب را به اداره کل اعلام خواهد داشت. در صورتی که کلیه عملیات اجرایی برابر طرح اولیه تایید شده، انجام گردیده باشد مجوز بهره‌برداری طرح پس از کسب نظر کمیته فنی توسط اداره کل به نام متقاضی صادر خواهد شد.

تبصره ۳: بدیهی است قبل از صدور مجوز بهره‌برداری، متقاضی مکلف به اخذ پروانه انتفاعی مولدین برابر مفاد این دستورالعمل خواهد بود.

ماده هشت: کمیته فنی

۱. به منظور انجام بررسی‌های اولیه، حل و فصل مشکلات، انجام ارزیابی‌های دوره‌ای و نظارت عالی بر عملکرد متقاضی، کمیته فنی متشکل از نمایندگان، دفتر تنوع زیستی و حیات وحش، اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید، دفتر حقوقی و امور مجلس و موزه‌های تاریخ طبیعی و ذخایر ژنتیکی و اداره کل حفاظت محیط زیست استان ذیربط تشکیل و در چارچوب وظایف تعیین شده در بند ۲ همین ماده اقدام می‌نمایند.
۲. وظایف کمیته فنی:
  - ۲.۱. انجام کلیه اموری که در این دستورالعمل به این کمیته محول گردیده است.
  - ۲.۲. بررسی و اعلام نظر در خصوص طرح‌های ارائه شده از سوی متقاضیان طبق ضوابط و مقررات مورد عمل سازمان در چارچوب این دستورالعمل.
  - ۲.۳. اخذ گزارشات عملکرد شش ماهه طرح‌ها از ادارات کل.
  - ۲.۴. بازنگری و انجام اصلاحات لازم دستورالعمل (در صورت لزوم).
  - ۲.۵. بررسی گزارشات عملکرد شش ماهه طرح‌ها و اعلام نظر و انطباق آن با طرح ارائه شده و دستورالعمل.
  - ۲.۶. ارائه گزارش به دبیرخانه.
  - ۲.۷. نظارت عالی بر عملکرد واحدهای دارای مجوز.
۳. اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید به عنوان دبیرخانه کمیته فنی دارای وظایف زیر می‌باشد:
  - ۳.۱. دریافت کلیه طرح‌های ارسالی از استان‌ها و ثبت آنها در دبیرخانه اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید.
  - ۳.۲. تعیین دستور کار جلسات.
  - ۳.۳. انجام هماهنگی‌های لازم جهت برگزاری جلسات و بازدیدها و دعوت از اعضا.
  - ۳.۴. تنظیم صورتجلسات و ارسال آنها به مبادی ذیربط.
  - ۳.۵. جمع‌بندی و تنظیم مصوبات و ارائه آن به معاونت و ادارات کل استانها جهت ابلاغ به مبادی ذیربط.
  - ۳.۶. پیگیری مصوبات.

ماده نه: تعهدات متقاضی

۱. متقاضی مکلف است کلیه اقدامات اجرایی را برابر طرح مصوب در انجام و گزارش مربوطه را جهت اخذ مجوز بهره‌برداری به اداره کل ارائه دهد.
۲. متقاضی حق هیچگونه بهره‌برداری از وحوش تکثیر شده در واحد پرورش غیر از آنچه که در چارچوب مجوز تصریح شده را ندارد.

- تبصره ۴: هر گونه بهره‌برداری از وحوش تکثیر شده، خارج از مواردی که در طرح مربوطه تایید شده منوط به اخذ موافقت از کمیته فنی می‌باشد.
۳. انجام هر گونه اقدام غیر معمول در ارتباط با تکثیر و پرورش و تولید مثل وحوش (مانند دورگه‌گیری) و یا رهاسازی در طبیعت بدون اخذ مجوز جداگانه از کمیته فنی ممنوع است.
۴. متقاضی مکلف است برای هر گونه واگذاری، خرید و فروش، انتقال، هدیه و ... وحوش زنده تکثیر شده در واحد پرورشی، به طور موردی مجوز لازم را از اداره کل اخذ نماید. اداره کل پس از مطابقت درخواست با فعالیت‌های مورد موافقت در طرح مربوطه، نسبت به صدور مجوز اقدام و مراتب را بلافاصله به دبیرخانه منعکس نماید.
۵. حیوانات موجود در واحد پرورشی به طور مستمر و منظم از نظر سلامت و بهداشت، توسط دامپزشک معرفی شده به سازمان بازدید، بررسی و تحت نظر خواهند بود.
۶. متقاضی مکلف است فضاها را مناسب زیستی متناسب با نیازهای طبیعی گونه مورد نظر طرح، اختصاص حداقل ۲۰ درصد از مساحت محل اجرای طرح به فضای سبز، امکانات لازم از لحاظ محیط مناسب، غذای کافی و مراقبت‌های صحیح ایمنی و بهداشتی و سایر موارد پیش بینی شده در طرح مصوب ایجاد شود.
۷. متقاضی متعهد است در صورت مشاهده هر گونه علائمی دال بر احتمال وجود بیماری مسری در واحد خود، موضوع در اسرع وقت به اداره کل و نیز ادارات دامپزشکی منعکس و از هر گونه فروش یا جابجایی آنها تا زمان از بین رفتن کامل بیماری اجتناب نماید. نقل و انتقالاتی که به منظور انجام قرنطینه دامپزشکی و پاتولوژی، معاینه و تشخیص صورت می‌گیرد با اطلاع و نظارت اداره کل بلامانع می‌باشد.
۸. متقاضی مکلف است هر شش ماه گزارش جامعی از وضعیت واحد و پستانداران وحشی موجود را اعم از جمعیت مولد و موالید، تغذیه، تلفات، بیماری‌ها و سایر موارد مربوط به نگهداری وحوش تهیه و به اداره کل مربوطه ارائه نماید.
۹. در صورتی که پستانداران واحد پرورشی به هر دلیل در طبیعت رها گردد، متقاضی مکلف است بلافاصله موضوع را به صورت کتبی به اداره کل اطلاع دهد و در غیر این صورت مطابق با مندرجات ماده ۱۲ این دستورالعمل اقدام خواهد شد و جبران هر گونه خسارت ناشی از رها شدن بر عهده دارنده مجوز می‌باشد.
۱۰. متقاضی مکلف به رعایت و اجرای کلیه قوانین موضوعه و مقررات مرتبط می‌باشد.

ماده ده : نظارت

۱. نظارت عالی به حسن اجرای تمامی مراحل طرح‌ها و مجوزهای صادره به عهده کمیته فنی خواهد بود.

۲. اداره کل حفاظت محیط زیست استان مربوطه موظف است بلافاصله پس از ارسال درخواست متقاضی، به منظور اعمال نظارت بر حسن اجرای تمامی مراحل طرح‌ها و مجوزهای صادره شرح ذیل اقدام نماید:

۲.۱. تعیین و معرفی نماینده اداره کل در کمیته فنی موضوع این دستورالعمل که ضمناً مسئولیت پیگیری و نظارت مستمر بر عملکرد فعالیت طرح‌های مذکور و ارائه گزارش به صورت مکتوب به مدیر کل استان را نیز عهده‌دار می‌باشد. همچنین اداره کل گزارش مربوطه را متعاقباً به دبیرخانه کمیته فنی ارسال خواهد نمود.

۲.۲. ارسال گزارشات شش ماهه عملکرد متقاضی توسط اداره کل به دبیرخانه کمیته فنی.

۲.۳. توجه و اقدام لازم در خصوص نظارت مستمر، بر مبنای مفاد موافقت نامه و یا مجوز صادره برای متقاضی به ویژه در رابطه با مواردی از قبیل دو رگه گیری، اختلاط ژنتیکی و پیشگیری از رهاشدن گونه‌ها در طبیعت.

ماده یازده: اقدامات سازمان

۱. تعیین محل تامین گونه‌های مولد مستلزم تصویب کمیته فنی می‌باشد. در این خصوص مولدین باید بدو از نزدیکترین واحد تکثیر و پرورش به محل احداث واحد پرورش پستانداران وحشی مورد نظر تامین و در غیر این صورت، نسبت به تامین آنها از نزدیکترین زیستگاه طبیعی مورد نظر در کشور اقدام گردد.

تبصره ۵: در صورت عدم امکان تامین مولد از استان مربوطه و برای استفاده از مولدین سایر استان‌ها، بنا به تشخیص کمیته فنی اقدامات نمونه‌گیری و انجام آزمایشات ژنتیک توسط سازمان و با هزینه متقاضی صورت می‌پذیرد.

۲. متقاضی می‌بایست با توجه به حداکثر ظرفیت پیشنهادی و با رعایت مفاد ماده ۴ این دستورالعمل راساً نسبت به تهیه زمین و سایر موارد لازم برای ایجاد و اداره واحد تکثیر پرورش اقدام نموده و سازمان هیچ گونه تعهدی در این خصوص ندارد.

۳. زنده‌گیری توسط متقاضی و با نظارت اداره کل انجام می‌گیرد و در صورت عدم تایید صلاحیت متقاضی برای انجام زنده‌گیری، اداره کل راساً یا توسط اشخاص ثالث نسبت به زنده‌گیری به هزینه متقاضی اقدام می‌نماید.

تبصره ۶: در صورت تامین مولدها از طرف سازمان، متقاضی باید نسبت به ارائه ضمانت‌های لازم به تشخیص اداره کل جهت عودت نمونه‌های مشابه اقدام نماید.

۴. معاونت از صدور مجوز تکثیر و پرورش حیوانات وحشی که موجب تضعیف نژاد یا ایجاد خطر برای جانوران وحشی کشور گردد خودداری خواهد نمود.

ماده دوازده: ابطال مجوز

۱. در صورتی که متقاضی نسبت به رعایت هر کدام از موارد مندرج در این دستورالعمل سهل‌انگاری کرده و یا موارد مذکور را اجرا ننماید اداره کل بدو نسبت به هشدار و اخطار لازم با ذکر مهلت حداکثر یک ماه اقدام نموده و در صورت عدم رفع موارد تخلف از جانب متقاضی، مراتب را به اطلاع معاونت برساند.
۲. موضوع در اولین جلسه کمیته فنی مطرح و پس از رسیدگی و اخذ تصمیم نهایی، نسبت به ادامه فعالیت یا ابطال پروانه انتفاعی مذکور اعلام نظر خواهد شد و نتیجه آن از طریق معاونت به اداره کل جهت اجرا ابلاغ می‌گردد.

ماده سیزده:

این دستور العمل شامل ۱۳ ماده، ۶ تبصره می‌باشد و از تاریخ ۱۳۹۱/۹/۱ لازم‌الاجراء است.